

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Henrici Canisi[i] Noviomagi, Belgæ, Jn Academia
Ingolstadiensi SS. Canonum Profess. Ordinarii & Primarii,
Opera Quæ De Ivre Canonico Reliqvit**

Canisius, Heinrich

Coloniae Agrippinae, 1662

In Tit. XIX. De Vsvris.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62169](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62169)

l. Cùm as 20, D. eod. l. Quæ de tota D. De rei vindic. Fraudem verò adesse oportet; nam sine affectu furandi erimen illud non committitur, § placus Instit. De obligat. qua ex del. & proinde si quis iussu vel permisso domini, aut etiam probabiliter sibi persuadeat, quòd dominus contrectationem indignè non sit laturus, ne fur erit, l. Qui vas 48, D. eod. Deinde per hanc partem furtum distinguitur à rapina, quæ quia violentiam includit, alia delicti species est, quamquam interdum dictiones istæ confundantur, can. Si quid invenisti xiv. q. 5.

7. *Lucrandi animo facta.* Nam si occultanda veritatis gratia instrumenta invito domino quispiam contrectet, vel etiam libidinis aut oblectamenti causa rem aliam occultet, quamvis simile delictum, propriè tamen furtum non committit, l. Qui tabulas 27, D. eod.

8. *Sunt qui addunt descriptioni, Legenaturali prohibita;* non tamen tam necessariò quam expositionis causa, eo quòd lex naturæ dicitur ab aliis esse abstinentum, utque alteri non facias, quod tibi non vis fieri. Et idcirco mirum non est, si furtum tam multis modis puniatur: nam in primis iure civili, si criminalis sit actio, & furtum enorme seu qualificatum, ultimo supplicio puniatur. Quod quamquam durum sit, nempe pro rebus fortunæ caducis vitam dare, more gentium tamen ubique receptum est, propter criminis

qualitatem, quod si severè non puniatur sua frequentia penitus evertet rem publicam Covar. lib. 2. Variar. resolut. c. 9, nam. 7. Deinde lex civilis, salva semper rei vindicatione & conditione furtiva, pœnam quadrupli constituit, si fur sit manifestus, id est, ita in delicto deprehensus, ut jam inficias ire non possit; dupli verò, si non sit manifestus, l. Quod ergò 12, § fin. D. De his qui not. infamia. Jus autem Pontificium laicos relinquens laicis puniendos, c. 1 h. tit. si contingat Clericum esse furem, pœna depositionis illum, punit. ac tandem excommunicatum, si corrigi non possit, ad Judicem etiam laicum, ut reprimatur, remittit, cap. Cùm non ab homine sup. De iudic. Par sanè & Ecclesiasticorum & laicorum conditio in eo versatur, quòd præterquam in utroque foro teneantur ad restitutionem salutis necessariam, c. Peccatum De R. l. lib. 6, uterque etiam post prævias admonitiones, ut furtum reveleretur, & res deperdita seu surrepta reddatur, publicè excommunicetur, idque certo modo, qui non solum auctores furti, sed etiam confcios & consultores involvit, sicut videre licet in c. 1, in Extravag. communib. h. t. & in Quamvis Concil. Trid. 25, Sess. de reform. ubi tamen admonet textus, ne quis temerè ac levi de causa, excommunicatione (quam vocant nervum Ecclesiasticæ disciplinæ) utatur.

IN TIT. XIX. DE USURIS.

Canif. d. lib. III. tit. 21.

SUMMARI A.

1. Vitii huius & delicti enormitas.
2. Usura quid?
3. Alia est Mentalis, alia Realis.
4. Lucrum in quo consistat.
5. Usura quomodo circa pignora committatur.
6. Lucrum verum esse oportet.
7. Ob justum interesse vel damni emergentis vel lucrû cessantio amplius peti potest.
8. Usura propriè dicta consistit in vero mutuo, non etiam palliata.
9. Lucrum ex mutuo saltem secundariò sperare licet.
10. Usura iure divino & naturali prohibita.
11. Non etiam redditus annui.
12. Frustra fenerator vitium hoc tegere aut excusare studet.
13. Pœna usurariorum.

EX eodem fonte, id est, radice cupiditatis, promanet usura, in bonis externis graviter lædens proximum. Quod vitium quàm sit enorme, non solum veteris & Novi Testamenti comprobatur auctoritas, sed etiam gentilium scriptorum testimonia. Nam in primis Aristophanes in Nubib. usuram esse asserit feram quamdam bestiam, quæ per mensem & per diem, sensim labente tempore, argentum seu pecuniam semper generat. Aristot. lib. 4, Ethic cap 2, eandem dicit esse turpem quæstum ac turpe lucrum. Sed & Cicero lib. 2, de Offic. asserit, quòd dare pecuniam ad usuram nihil aliud sit quàm hominem occidere. Quinimò Marcus Cato scribens de Republica fœneratorem seu danistam furibus pejorem esse contendit, ac severius puniendum; hoc suo testimonio, uti & præcedentes, satis superque infirmant, quòd usura contrarietur naturæ, utpote

Tit 3

quæ

quæ se statur lucrum ex re sterili, id est, ex pecunia, cujus usus consistit in abusu. Sed ut vitium hoc, quod per anfractus suos late extenditur, commodius innotescat, vulgarem ipsius descriptionem obiter explicabimus.

2 Ac primò quidem sciendum, quòd Usura (quæ nihil aliud primæ vâ significatione denotat, quam usum cujusque rei, juxta illud Cicer. *Cur usuram lucis tam diuturnam detulisti*, id est, usum vitæ?) passim apud scriptores accipitur, idque non rarò, pro re seu pretio & æstimatione per usuram partit; sicut & furtum subinde pro re furtiva, ac similia abstracta non pro ipsa opera seu actione, sed pro ipso opere, id est, sine seu fructu actionis accipiuntur. Eâ ratione sic definiunt, quòd usura sit *quicquid ex facto vel spe præcedenti ultra sortem accipitur*. Sed magis ad institutum facit illorum descriptio, qui usuram, quatenus sonat vitium, ac delicti speciem constituit, sic definiunt: *Usura est voluntas studiosa capiendi aliquid lucri corporalis ex causa mutui*. Addunt quidam, *principaliter, & lege naturali prohibita*.

3 *Voluntas*, sive expressa sive tacita; ut sensus sit, Usura est actus voluntatis, sive interim interior ille sit ac delitescat, sive externo judicio actuque sese prodar. Sicut enim Simonia, quæ & ipsa studiosa est voluntas, quædam dicitur esse mentalis, quædam verò realis, sic & usura. Ideoque non solum hoc vitio contaminatur, qui pro mutuo lucrum expressè paciscitur, sed etiam ille, qui sine omni peccato aut actu exteriori, spe tamen lucrum accipiendi, dat mutuum; ita nimirum in animo constitutus, ut, si sciret se præter sortem nihil accepturum, mutuum daturus non fuisset, *cap. Consuluit 10, h. tit.* ubi sub finem disertè deciditur, quòd & talis generator in animæ judicio cogendus sit ad restitutionem, tamquam si luero, quamvis sine pacto, sed quod seriò & principaliter sperabat, accepto, mentalis usura jam transeat in oppositam speciem. An verò res similiter sese habeat in simonia mentali disputat Navar. in *Enchirid. cap. 23, num. 102*.

Studiosa, id est, deliberata, uti diximus; nam cum usura & simonia sint vitia animæ mortifera, neutrum ex parvisipitiis est æstimandum.

4 *Aliquid lucri*; sive illud aliquid sit pecunia, sive alia res seu species, ut vinum & frumentum, cujus usus consistit in consumptione, & quam ipse mutuans à mutuatario expectat: veluti si pro mutuo pignus accipiat, sed eâ conditione, ut, quamdiu pecunia non redditur, fructum ipsius pignoris

suum faciat. † Proinde eo casu, si quis totus esse velit, fructus è pignore perceptos in sortem seu sortis diminutionem computare debet, hoc est, v.g. si mutuo accepit centum, & ex fructu pignoris viginti, jam non nisi LXXX. ulterius repetere potest, *cap. 1, & 2, h. tit.* Ad eò ut, si morâ temporis è fructu percipiat centum, jam pignus, ut ait, licet malè, uti posterius patebit, à sacris Canonibus discrepet Jus civile antiquum, utpote quod permittit ut quis pro mutuo vicissim recipiat fructum pignoris, tamquam si reciprocus ille usus, quo tu uteris pecunia mea, ego re tua, *l. Si pecuniam D. De pignorat. act. l. Si ea lege C. De usur. & quem Græcè vocant, antichresin, vel sub eo saltem prætextu sit licitus, quòd & incerti sint pignoris proventus, & mea pecunia fortassis plus fuisset lucratura, si nimirum honestæ negotiationi eam applicuisset.*

Lucri; id est, quæstus seu compendii, quod damno opponitur. Debet autem verum hic lucrum intervenire, quia si ultra sortem peratur aliquid, non ut lucrum, sed ut debitum, vel quasi debitum, per modum compensationis, cessabit usura. Quid enim si quis justum bellum secutus, ab hoste rebelli, cui Princeps omnia bona potest auferre, aliquid amplius recipiat, vel sub eo saltem Pont. in *can. Ab eo xiv. quæst. 3, ubi jus belli, ubi jus usura?* quid si ex justo titulo bonæ venditionis mihi debeas centum, & ego dem mutuum, ut ut mihi satisfacias? † quid etiam, si ob justum, ut vocant, interesse vel damni emergentis, vel lucri cessantis amplius peratur? Pone casum: petis à me pecuniam mutuam, qua pro vitando damno ædes ruinosas refecissem, vel in tempore emendo frumentum, honestum quæstum facere potuissem: eo casu si quid præter sortem exigatur, non ut lucrum exigitur, sed ut compensatio seu retributio damni verisimiliter emergentis, aut lucri, quo mutuanus carere debet, dum tibi benefacit. Hac ratione Pontifex in *c. Salubriter 16, h. tit.* dicit, quòd maritus, cui dos erat promissa, sed non soluta, si pro dotis securitate pignus accepit, tanta conscientia possit fructum retinere, etiam non computando illum in sortem: idque tamquam justum interesse, quippe qui de defectu dotis non solutæ pro oneribus matrimonii patrimonium sortis suum consumere debuit, aut sub usuris licitis & ab Ecclesia approbatis seu annuis redditibus pecuniam quærere. Ut non dicamus, quòd ex do-

tali pecunia, si tempestive numerata fuisset, major industrius lucrum, quod nunc cessat, facere potuisset. Videatur Covarr. lib. 3, Var. Resolut. cap. 1, num. 3. Eadem ratione & dominus excusatur, qui ratione mutui feudum accepit in pignus a vasallo, non computando fructus ejusdem in sortem; quasi tantum interfit, quod interea temporis vasallus non praestet ministerium fidelitatis pretio aestimabile, cap. 1, sup. De feudis. Similiter & illi excusantur, qui rem suam, quam adhuc forte vendere non cupiunt, majoris vendunt, sed dilata solutione in illud tempus, quo verisimile est, quod plus valebit, cap. In civitate 6, cap. Naviganti fin. in fine h. tit. Illi quoque, qui periculum sortis & onus transvehendae pecuniae per modum, ut loquantur, cambii in se suscipiunt. Et quamvis d. cap. fin. h. tit. videatur nauticum foenus simpliciter rejicere, quod tamen ille textus respiciat ad illum casum, quando non subest verisimile maris periculum, explicat Covar. d. loco c. 2. Denique & plures alii sunt casus, qui prima fronte videntur esse vitiosi, sed in recessu, si adhibeatur haec distinctio lucri & non lucri, carebunt omni vitio. Verum sedulo id semper cavendum est, ut secludatur fraus, dolus, & nimia quantitas.

Corporalis; hoc est, quod pecunia solet aestimari. Proinde excusantur, qui dant mutuum pro captanda alicujus benevolentia vel amicitia; eodem magis, quod per legem remuneratorium, cui datum est mutuum, ad hujusmodi humanitatis officia sit obligatus.

Ultra sortem; id est ultra capitale seu pecuniam primariam, quae praecise fuit data, juxta illud Terentii in Adelphis, *Etiam de sorte venio in dubium miser;* id est, de pretio emptionis, tamquam si dicat, tantum abest, ut lucrum sperare possim.

Ex causa mutui; Neque enim aliis contractibus, sed soli mutuo adharet hoc vitium tamquam scabies cuti, eo quod in solo mutuo tradatur res, cujus usus consistit in abusu seu in consumptione, Et proinde Pont. in d. c. In civitate dicit, quod qui rem vendit majoris quam valet, ob dilatam solutionem in illud tempus, quo ne verisimiliter quidem plus valebit, proprie non sit foenerator, sed aliud peccatum committat, eo quod rem mutuum non det, sed vendat: scire tamen debemus, quod, sicuti mutuum aliud est verum & expressum, aliud tacitum, sic & usura quaedam sit proprie dicta, quae consistit in vero mutuo, quaedam tacita seu tecta &, ut loquuntur, palliata, quando nimirum sub praetextu alterius contractus, sive

venditionis sive pignoris, sive permutationis, ultra sortem aliquid acquiritur. Idque bifariam evenire potest; interdum quando partes, ut tegant suam ineptiam, tantummodo simulant se alium contractum inire, ut in cap. Ad nostram sup. De empt. & vendit. ubi Pont. increpat creditores illos, qui sub titulo emptionis usuram tegebant, asserens plus valere debere, quod agitur, quam quod simulatè concipitur. interdum vero, quando revera alius quidem contractus initur, & a mutuo specie diversus, sed tamen talis, in quo usura mutuatore relucet, d. cap. In civitate, d. cap. fin. vers. ille quoque & ibi Glos. ad V. verisimiliter, ubi reprehenditur, qui dabat decem solidos ea lege, ut totidem mensuras tritici reciperet, sed futuro tempore, quando triticum multo plus valeret.

Principaliter. Hoc addunt aliqui, ut significetur, quod saltem secundario & velut ex consequenti liceat sperare lucrum, dummodo mutuum primario detur ad amicitiam captandam, vel similem honestam causam. Quae ratione superius etiam dictum fuit, quod obsequio vel lingua non committat simoniam, qui alteri subservit vel commendat, ut ipsius benevolentiam promereatur, etiamsi minus principaliter beneficium Ecclesiasticum vel aliam rem spirituales exspectet, uti Glos. docet, adduceas multos canones, in can. Quid proderit 61, dist.

In re natura prohibita. Quod usura, quae quæstum facit ex usu rei seu pecuniae, & Graece dicitur *τόκος*, id est, partus, quod nummus pariat nummum, jure divino & veteri & novo sit inhibita, per se notum est ex Psalmo, *Domine quis habitabit, & dicto Redemptoris, apud Lucam cap. 6, Mutuum date, nihil inde sperantes:* cujus prior pars est consilii, posterior praecipi. Quod autem etiam jure naturali usura & multo magis anatocismus, ut vocat Cicero lib. 3, ad Artic. Epist. ult. id est, usura usurarum, sit prohibita, post alios probat Covarr. multis rationibus lib. 3, Variar. Resolut. cap. 1, num. 5. Praecipua ratio in eo versatur, quod usus pecuniae, aliarumque rerum, quae mutuum, ut ajuunt, functionem recipiunt, consistat in abusu seu consumptione, & a re sit inseparabilis, ideoque seorsim & naturaliter vendi non possit, & quod proinde fiat injuria proximo, qui obstringitur & ad sortem reddendam & ad foenus seu foetum ac fructum ipsius usus, qui contra naturam separatur a suo subiecto.

Aliud sane est in constitutione annuorum, ut

vocant,

vocant, redituum, quos sacri Canones comprobant in c. 1. & 2. sub tit. De empt. & vendit. in Extravag. communib. tum quod ex parte emptoris non nudus tantummodò usus præstetur, sed pecunia tota quanta est transferatur; tum quod ex parte venditoris, qui pecuniæ sortem restituere non tenetur, sed ad libitum vero usui illam applicando, id est, rebus commutandis, concurrente industriâ honestum quæstum facere potest, reditus veluti tradatur: quæ merx quædam est, & per Pont. discretè computatur inter bona in mobilia in Clem. Exivi §. cumque annui reditus sub tit. De verb. signif.

Communis est interim scenerator causas, quibus turpitudinem suam tegere studet; tamquam si ratio id dicitur, ut, cui beneficium mutuæ pecuniæ impenditur, vicissim aliquid rependere debeat; tamquam si concedendo pecuniam, non simplicem ipsius usum vendat, sed interusarium & commoditatem, pretio æstimabilem, tamquam si pecuniam concedendo sit in causa, ut vicissimis sæpè magnum quæstum faciat; tamquam denique nulli fiat injuria, si debitor, qui rerum suarum moderator est & arbiter, ultrò aliquid pro usu sortis reddat. Sed sufficere ipsi debet, quod accepto beneficio mutuarius, juxta dictamen rectæ rationis, vicissim obligetur ad antidota seu ad eadem humanitatis officia, l. Sed etsi 2 §. consuluit D. De petit. hered. qui non tam sterili pecuniæ sibi concessæ, aut ipsius commoditati, quæ tantummodò causa sunt, ut vocant, sine qua non, quàm suæ industriæ acceptum ferre debet, si quid lucri accedat. Cujus etiam mutuarii consensus siue ultronea oblatio hîc nihil potest operari, seu ex injusto facere justum, utpote qui per nequitiam & improbitatem morosi mutuatoris semper intelligitur extortus. Ut interim non dicamus, quod, ut excusatio in peccatis cesset, jura subve-

niant mutuatori, si justum aliquod interesse vel damni emergentis vel lucri cessantis honestâ ratione prætereundere possit, d. cap. In civitate & d. cap. fin. vers. ratione hujus dubii h. 2.

Superest nunc, ut, quoniam vitium hoc divino ac humano jure constat esse prohibitum, cap. Super eo 4, hoc tit. de pœnis ejusdem obiter aliquid dicamus. Et quamquam lex civilis hæc in parte frigidior est, quippe quæ usuras, si non tamquam naturâ sua laudabiles, saltem tamquam media quædam, majoribus malis evitandis subservientia permittat, l. Placuit D. & l. Eos Cod. De usur. jus tamen Pontificum pro modo & qualitate delicti varias pœnas introduxit. Nam præterquam quod usurarii notentur infamia, can. Infames §. Per 20 xxxvi. q. 7, etiam lege civili, si legitimum modum excedant, & usuras usurarum exigentibus infamiæ macula inuritur, l. Improbum sentus C. eod. item præterquam quod tam ipsi quàm eorum heredes etiam extranei cogantur restituere quæstum scelere partum, cap. Tua nos 9, h. 1. & quidem pauperibus, si non extent, à quibus scœnus acceperunt, cap. Cum tu 5, h. 2. si usurarii sint manifesti, id est, si scœnus exerceant in vulgus, seu publicè notum, & sacra communione privantur & Ecclesiastica sepultura, nisi respiscant, usuras restituant, vel saltem pro restituendis cautionem dent idoneam, c. Quia in omnibus 3, d. ce Cum tu h. tit. c. Quamquam eod. in 6, ubi simul prohibetur sub interemptione, ne quisquam eorum oblationem recipiat, & consequenter quod restamenta ab iis facti nullius sint valoris, nisi concurrat restitutio. Ut interim non omittamus, quod non solum à jure, sed etiam ab homine seu Judice pœna infligatur, qui Clericos hujus criminis reos ab officio suspendere potest ac deponere; laicos etiam excommunicare, ut perterriti respiscant, c. Præterea 7, h. tit. can. Si quis 17, dist.

IN TIT. XX. DE CRIMINE FALSI,

Canil. d. lib. III. tit. 19.

SUMMARIA.

1. Falsi crimen quis committere dicatur.
2. Quibus modis & à quibus committatur.
3. Pœna falsum committentium.

Crimen falsi committit, qui per dolosam veritatis imitationem falsum obtrudit, ut

proximum lædat. Neque omne falsum seu vero contrarium hîc punitur, sed illud dumtaxat, quod dolo malo seu animo corrumpendæ veritatis in alterius injuriam committitur, l. Nec exemplum Cod. Ad L. Corn. de falsis.

Committi autem potest variis modis, dicto, scripto, facto, vel usu: nam non solum illi recedantur hîc, qui falsas literas vel instrumenta,